

17. The State Statistic Committee of Ukraine (2009). *The external labor migration of Ukrainian people*. Kyiv: Ukrainian Center for Social Reforms (in Ukr.).
18. Etzkowitz, H. (2008). *The Triple Helix: University-Industry-Government Innovation in Action*. London : Routledge.
19. Kalinicheva, H.I. (2014). The innovation universities as a prerequisite for modernization and competitiveness of higher education. In *Humanitarian Bulletin of Pereyaslav-Khmelnytsky Hryhoriy Skovoroda State Pedagogical University* (addition to N 5, Vol 1, pp. 201-210). Kyiv: Gnozis (in Ukr.).
20. Kalinicheva, H.I. (2015). The entrepreneurial universities' activity as a factor of higher education and science integration and technology transfer. In *The priorities of the world science: experiments and scientific debate* (Part 2, pp.67-72). North Charleston, SC, USA : CreateSpace (in Ukr.).
21. Samsonova, O.V. *Integrating innovation into higher educational system*. Retrieved from www.ifnmu.edu.ua/images/stories/docs/statti_movoznavstvo/7.doc. (in Ukr.).
22. Kremen, B.G. (2005). *Education and science in Ukraine — innovative aspects. Strategy. Realization. Results*. Kyiv: Gramota (in Ukr.).
23. Vishke, M. (2007). Education and civil society under the age of globalization. In *Civil society in Ukraine under the age of globalization: valuable-normative and institutional ensuring of its building* (pp.279-289). Kyiv: Institute of liberal society (in Ukr.).
24. Arbenina, V.L., & Sokurianska L.G. (2012). *Ukrainian students in search of identity*. Kharkiv: V.N. Karazin Kharkiv National University (in Ukr.).
25. Hroch, M. (2002). From national movements to the fully-formed nation: the nation-building process in Europe. In B. Andersen., O.Bauer, M. Hroch et al (Eds.), *Nations and nationalism* (pp.118-149). Moscow: Pracsis (in Rus.).
26. Shapoval, Yu. (Ed.). (2013) *The culture of historical memory: the European and the Ukrainian experience*. Kyiv: I.F. Kuras Institute of political and ethnic studies (in Ukr.).
27. Analytical report . *Security dimensions of Ukraine's humanitarian policy*: Retrieved from www.niss.gov.ua/public/File/...Prezent2-Dop_Gum-bezp_Kr-st-NISS_12-06-2015.ppt (in Ukr.).

УДК 327:620.9(073)(045)

Корольова А.С.*,
аспірант Дипломатичної академії України
при МЗС України,
Київ, Україна. alona.korolova1@gmail.com

ПРАКТИКА СПІВРОБІТНИЦТВА США І КРАЇН-ЧЛЕНІВ ЄС (НІМЕЧЧИНИ, ПОЛЬЩИ, ЛИТВИ, ЕСТОНІЇ, ЛАТВІЇ) У СФЕРІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕНЕРГЕТИЧНИХ ІНТЕРЕСІВ

Анотація. Проаналізовано енергетичну політику США на європейському континенті в контексті співпраці Сполучених Штатів і найбільш проактивних країн ЄС (Німеччини, Польщі, Литви, Естонії та Латвії). Співробітництво США та вищезазначених країн в галузі енергетики характеризується інтенсивністю та обсягами

* Korolova A.S., Ph.D student, Diplomatic Academy of Ukraine under the MFA of Ukraine, Kyiv, Ukraine. alona.korolova1@gmail.com

PRACTICE OF COOPERATION BETWEEN THE U.S. AND THE EU MEMBER COUNTRIES (GERMANY, POLAND, LITHUANIA, ESTONIA, LATVIA) IN THE SPHERE OF ENERGY INTERESTS

взаємодії, специфікою внутрішньо- та зовнішньополітичних аспектів, і водночас таку співпрацю об'єднує результативність та спільна мета — зміцнення енергетичної безпеки, встановлення енергетичної незалежності та реалізація власних зовнішньополітичних інтересів. Відзначено, що співробітництво між Сполученими Штатами та зазначеними країнами ЄС у сфері реалізації енергетичних інтересів відбувається на сучасному етапі за кількома напрямками: міжнародний діалог на політичному рівні, а також міжнародне економічне співробітництво на рівні урядів та енергетичних компаній в сфері видобутку традиційних та альтернативних джерел енергії, розвитку енергетичної ефективності та торгівлі скрапленим природним газом. Доведено позитивну тенденцію до розширення подібної взаємодії між країнами, що надасть залученим сторонам низку переваг не тільки в енергетичній, а й безпековій, економічній та геополітичній сферах.

Ключові слова: США, ЄС, енергетичні інтереси, енергетична безпека, сланцевий газ, скраплений природний газ, міжнародне співробітництво

Анотація. Проанализирована энергетическая политика США на европейском континенте в контексте сотрудничества Соединенных Штатов и наиболее проактивных стран ЕС (Германии, Польши, Литвы, Эстонии, Латвии). Сотрудничество США с вышеупомянутыми странами в сфере энергетики характеризуется интенсивностью и объемами взаимодействия, спецификой внутренне и внешнеполитических аспектов, и в тоже время такое сотрудничество объединяет результаты эффективности и общая цель — укрепление энергетической безопасности, установление энергетической независимости и реализация собственных внешнеполитических интересов. Отмечено, что сотрудничество между Соединенными Штатами и выбранными странами ЕС в сфере реализации энергетических интересов происходит на современном этапе по нескольким направлениям: международный диалог на политическом уровне, а также международное экономическое сотрудничество на уровне правительств и энергетических компаний в сфере добычи традиционных и альтернативных источников энергии, развития энергетической эффективности и торговли сжиженным природным газом. Доказана положительная тенденция к расширению подобного сотрудничества между странами, что предоставит задействованным сторонам ряд преимуществ не только в энергетической, а и в сферах безопасности, экономики и геополитики.

Ключевые слова: США, ЕС, энергетические интересы, энергетическая безопасность, сланцевый газ, сжиженный природный газ, международное сотрудничество

Abstract. The USA energetic policy on the European continent concerning cooperation of the United States and the most proactive EU member countries (Germany, Poland, Lithuania, Estonia and Latvia) is discussed. The cooperation between the USA and noted countries in the energy sphere is characterized by intensity and scope of interactivity, the specificity of domestic and foreign policy aspects, and at the same time this cooperation is united by effectiveness and common goal — strengthening of energetic security, gaining of energetic independence and realization own foreign policy interests. It is determined that cooperation between the United States and noted EU member countries in the sphere of realization energetic interests take place at the present in certain directions: international dialog on political level as well as international economic cooperation on the level of governments and energetic companies in the sphere of extraction of traditional and alternative sources of energy, development of energetic efficiency and trade of natural liquid petroleum gas. It is proved positive tendency of extension such cooperation between countries, which will provide noted sides by a number of advantages not only in the energetic sphere, but also in the sphere of security, economy and geopolitics.

Key words: USA, EU, energetic interests, energetic security, shale gas, LPG (liquid petroleum gas, international cooperation

Постановка проблеми. Проблема співробітництва США з країнами ЄС в енергетичній сфері є однією з найбільш актуальних в контексті загального сприйняття політичного (геополітичного) співробітництва сторін, яке стосується різнобічних аспектів, включаючи безпеку, економічне співробітництво, взаємодію в гуманітарній сфері і т.і. Узагальнення стану двосторонніх відносини Сполучених Штатів та 28 європейських країн в енергетичній сфері не може при цьому привести до односторонньої типологізації уявлень, що пояснюється при-

таманими кожній країні ЄС особливостями енергетичної галузі, впроваджуваною зовнішньою політикою, попередньою практикою співробітництва зі США в різнобічних галузях. Більше того, Сполучені Штати задають власний тон двостороннім відносинам з країнами-членами ЄС в залежності від комплексу зовнішніх та внутрішніх чинників.

Втім характер взаємовідносин США і країн-членів ЄС в енергетичній сфері виявив певні показові тенденції, пов'язані, зокрема, з особливостями відносин Сполученими Штатами з традиційними, «старими» (за прикладом Німеччини) або, відносно новими, за прикладом Польщі чи, своєю чергою, за прикладом Литви, Естонії, Латвії, членами Європейського Союзу. Зазначені країни водночас є найбільш активними партнерами США в енергетичній галузі. Покроковий аналіз практики співробітництва США з Німеччиною, Польщею, Литвою, Естонією, Латвією у сфері реалізації енергетичних інтересів виокремлюватиме найбільш характерні риси і водночас особливості співробітництва США і країн ЄС, утворюючи, таким чином, багатоаспектну і водночас багатогалузеву картину взаємодії сторін у зазначеній сфері.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. У науковій вітчизняній та іноземній літературі на сьогодні відсутні ґрунтовні комплексні дослідження взаємодії США з 28 країнами ЄС в енергетичній сфері та аналіз наслідків такої співпраці для глобального енергетичного ринку і його провідних гравців. Фрагментарно енергетичне співробітництво між обраними країнами було розглянуто в роботах Р.Аболтінс, М.Науманн, С.Сакмар, К.Смит, Т.Меверік, В.Іванаускас. Так, осмислення та дослідження енергетичної складової співробітництва політики США з країнами-членами ЄС дещо відстає від фактичної ваги згаданого чинника в міжнародних відносинах і дипломатії, що вимагає не тільки узагальнення накопиченого матеріалу, а й його поглиблення на засадах реальної документальної бази задля формування більш чітких уявлень щодо дипломатії у зазначеній сфері.

Метою статті є аналіз співпраці США та країн ЄС (Німеччини, Польщі, Литви, Естонії та Латвії) у контексті реалізації власних енергетичних інтересів та визначення найбільш суттєвих тенденцій у такій взаємодії, що дозволить у подальшому зробити висновки про вплив американо-європейської співпраці на глобальний енергетичний ринок та енергетичну дипломатію загалом.

Основні результати дослідження. Співробітництво США з країнами-членами ЄС в енергетичній сфері має як загальні тенденції, так і специфічні риси, що виокремлюються по лінії Сполучені Штати — кожна окрема країна Європейського Союзу.

Цікавим для дослідження виступає аналіз співробітництва США та Німеччини у контексті реалізації енергетичних інтересів. У політичному вимірі США розглядає Німеччину у якості ключового партнера в ЄС та НАТО, визнаючи, що безпека та процвітання обох країн залежать від ефективності їх співпраці [1].

Співробітництво Сполучених Штатів та Німеччини відрізняється активністю взаємодії в сфері енергетики. Згідно з даними Адміністрації енергетичної інформації США від 2011 р. оціночні запаси технічно досяжного сланцевого газу в Німеччині дорівнювали 8 трлн кубічних футів [2]. За цим показником Німеччина посідала шосте місце серед країн ЄС, поступившись Польщі, Франції, Швеції, Данії, Великій Британії та Нідерландам. Скоригований показник запасів

сланцевого газу Німеччини у 17 трлн кубічних футів [3] був опублікований у наступному звіті Адміністрації енергетичної інформації США від 2013 р.

Провідною енергетичною компанією з американським капіталом, що діє на теренах Німеччини, є корпорація ExxonMobil. Специфіка взаємодії корпорації з Німеччиною обумовлена особливостями країни базування. Хоча Німеччина не володіє значними запасами сланцевого газу у порівнянні з іншими країнами ЄС, вона залишається вельми привабливою для розробки та видобування нетрадиційних джерел енергії з наступних причин.

По-перше, Німеччина є найбільшою країною ЄС з найрозвинутішим промисловим комплексом, тобто виступає провідним споживачем енергії. На додаток до високого рівня внутрішнього попиту, існує істотна залежність Німеччини від імпорту енергоносіїв (62,7% станом на 2013 р.) [4]. По-друге, країна володіє диверсифікованою трубопровідною інфраструктурою. По-третє, для Німеччини технологія фракінгу не є новою: метод застосовувався упродовж останніх 50 років в Нижній Саксонії для поліпшення добування традиційного газу [5, с.34].

Із 2008 р. корпорація ExxonMobil почала розробляти поклади газу сланцевих порід в землях Нижня Саксонія та Північний Рейн-Вестфалія. Новим для Німеччини стала не технологія гідророзриву пласта, а власне видобування нетрадиційного газу. Втім, ExxonMobil наштовхнулася на дискусії щодо безпечності застосовуваних технологій та діяльності корпорації в країні. Медіа та екологічні групи роздмухували вогонь, звітуючи про невдалі буріння та інциденти, пов'язані з видобутком традиційного та нетрадиційного газу як в Німеччині, так і за кордоном. Більше того, у квітні 2015 р. уряд країни обмежив використання технології гідравлічного розриву пласта для видобутку нетрадиційного газу [6].

Зустрівшись із опором діяльності всередині країни, ExxonMobil запровадила низку медіа-ініціатив, спрямованих на завоювання довіри серед населення та інформування громадськості про реальний стан та перспективи експлуатації сланцевих покладів вуглеводнів. На сьогоднішній день розвідка газу корпорацією ExxonMobil в Німеччині призупинена та знаходиться в замороженому стані. Втім, компанія залишається на ринку та сподівається врешті-решт подолати скептицизм країни базування.

Серед країн ЄС, які прихильно та оптимістично ставляться до співробітництва зі США у сфері реалізації енергетичних інтересів, виокремлюється Польща. Країна прагне у середньостроковій перспективі подолати свою енергетичну залежність від Росії, тому активно впроваджує перспективні енергетичні ініціативи, у тому числі спільно зі США.

Згідно інформації Міністерства закордонних справ Польської Республіки співпраця між США та Польщею в галузі енергетики та клімату охоплює геостратегічні аспекти енергетичної безпеки, наукові дослідження та технічне співробітництво, розвиток відновлювальних джерел енергії, геологічну розвідку та розробку сланцевих родовищ газу, розвиток атомної енергетики. [7]

У серпні 2010 р. Польща серед 17 країн-учасниць була запрошена до участі у Глобальній ініціативі сланцевого газу (*Global Shale Gas Initiative*) у США. Згадана ініціатива була започаткована Державним департаментом США у квітні 2010 р. як складова досягнення глобальної енергетичної та кліматичної безпеки. Захід високого рівня виступив платформою для обміну інформацією між країнами щодо стану безпеки та ефективності розробки сланцевого газу в США [8, с.373].

3 березня 2011 р. тодішні державний секретар США Х.Клінтон та міністр закордонних справ Польської Республіки Р.Сікорський підписали Меморандум про взаєморозуміння щодо співпраці в галузі чистої та ефективної енергетики [9]. Документ став вагомим підґрунтям для подальшого розвитку діалогу та співробітництва між країнами в енергетичній сфері.

На політичному рівні зазначеного періоду співпраця між США та Польщею посилювалась на фоні головування останньої в Раді Євросоюзу (з 1 липня по 31 грудня 2011 р.). Більше того, зміцнення енергетичної безпеки країн-членів ЄС було одним із пріоритетом головування Польщі. Підвищення рівня трансатлантичного діалогу між сторонами відбувалось, у тому числі, в рамках Енергетичної Ради ЄС-США.

Практика співробітництва між США та Польщею в енергетичній площині поширилась і на іншу форму: залучення американських компаній ExxonMobil, Chevron, ConocoPhillips та Marathon Oil Corporation до геологічної розвідки та видобутку нетрадиційного газу в Польщі. Зазначені корпорації були запрошені Польщею через значний досвід компаній-лідерів у дослідженні потенціалу нетрадиційних газових родовищ, а також через наявність у них фінансових ресурсів для подолання початкових фаз технологічного процесу.

Незважаючи на те, що залучені американські корпорації зрештою прийняли рішення призупинити діяльність у Польщі, зустрівши низку перепон та обмежень (складнощі з технологіями буріння, невідповідність комерційних обсягів вуглеводнів попередній експертній оцінці, нерозвиненість інфраструктури трубопроводів, різкий спад світової ціни на енергоносії, скорочення бюджету корпорацій), все ж варто підкреслити значні дивіденди для приймаючої країни від американського бізнесу — інвестиції, податки, технології, дослідження та розробка природного ресурсу. До того ж не можна оминути факту, що за запасами сланцевого газу Польща займає провідне місце серед інших країн ЄС. Так, згідно статистичних даних Адміністрації з енергетичної інформації США (*U.S. Energy Information Administration*) станом на червень 2013 р. Польща володіє 148 трлн кубічних футів технічно досяжного сланцевого газу [10].

Аналізу практики співробітництва Сполучених Штатів і Польщі у сфері реалізації енергетичних інтересів підтверджує тезу про превалювання політичних контактів над економічною взаємодією. Політична співпраця двох країн на рівні Енергетичної Ради США-ЄС та в рамках укладеного Меморандуму про взаєморозуміння щодо співпраці в галузі чистої та ефективної енергетики є достатнім підґрунтям для впровадження економічної діяльності. Втім поступовий вихід американських енергетичних корпорацій з Польщі свідчить про необхідність вирішення низки викликів, які, стоячи на заваді співпраці в галузі енергетики, збільшують витрати сторін та відкладають досягнення вигоди на невизначений термін.

Дослідження конкретної взаємодії США та країн ЄС в енергетичній сфері не може бути проведеним без спеціальної уваги щодо ролі і місця в такій взаємодії й Балтійських країн: Литви, Латвії та Естонії. З виходом згаданих країн з СРСР оформилась їхня приналежність та тяжіння до Західного світу та його цінностей, а зі вступом країн до НАТО в 2004 р. Сполучені Штати стали одним із провідних зовнішньополітичних союзників Литви, Латвії та Естонії.

Балтійські країни впродовж тривалого періоду часу перебували в якості головної мішені для перебоїв постачань енергетичних ресурсів із боку РФ. Скорочення постачання вуглеводнів для регіону застосовувалось у 1990 р. з метою придушення устремлінь трьох країн щодо здобуття їхньої незалежності. Поставки вуглеводнів були призупинені холодною зимою 1992 р. як марна спроба закріпити контроль над країнами та зберегти російський військовий корпус, дислокований в Естонії та Латвії. Перебої з енергетичними постачаннями Литви застосовувались РФ дев'ять разів під час переговорів з приводу прав власності на нафтопереробний завод упродовж 1997-1999 рр. Значним ударом для всього балтійського регіону стало припинення постачання вуглеводнів по нафтопроводу «Дружба» у 2006 р. [11].

Отже, увесь вищезокреслений негативний досвід Балтійських країн по відвоюванню в РФ власних енергетичних інтересів та національної безпеки підштовхнув їх до зближення зі США та впровадження ефективних реальних кроків всередині країни. Значного імпульсу розвитку двостороннім відносинам в галузі енергетичної безпеки в Прибалтиці надають США та Литва. На вищому політичному рівні лунають твердження щодо непохитності намірів США та Литви зміцнювати енергетичну безпеку в регіоні Балтійського моря шляхом розробки чистих, безпечних і стійких джерел енергії, таких як атомна енергетика, зріджений природний газ, нетрадиційні види енергоносіїв, а також поновлювальні джерела енергії. Обидві сторони зацікавлені взаємодіяти в потенційних напрямках енергетичного сектору, зміцнювати співробітництво в торгівлі та інвестиціях [12].

Важливим кроком на шляху зміцнення співробітництва США-ЄС в цілому та литовсько-американської співпраці в галузі енергетичної безпеки стало створення Центру передового досвіду НАТО з енергетичної безпеки у Вільнюсі 6 вересня 2013 р. Країни члени-НАТО після Чиказького саміту 2012 року, усвідомлюючи вплив енергетичної безпеки на міжнародну, дійшли висновку про необхідність створення Центру для удосконалення стандартів і досвіду організації в галузі енергозбереження, енергетичної ефективності та енергозабезпечення військових потреб [13].

Позитивним сигналом стало укладення договору в 2011 р. між литовською державною компанією Klaipėdos Nafta та американською енергетичною компанією Cheniere Energy щодо наміру розпочати співпрацю в напрямку майбутнього експорту СПГ, починаючи з 2015 р. [14].

Найвагомішим внеском у енергетичну безпеку Литви стало відкриття терміналу для зрідженого природного газу в Клайпеді 27 жовтня 2014 р. Передумовою ж настання важливого моменту виступив факт отримання Литвою гранту від США на проведення дослідження щодо можливості побудови СПГ терміналу в балтійській країні. Угода передбачала виділення коштів у розмірі 826,501 дол. США (близько 2 млн. латвійських латів) та була підписана між урядом США та Литви 15 вересня 2008 р. [15]. Дослідження було спрямовано на пошук трьох можливих місць майбутнього розташування СПГ терміналу та ґрунтовного аналізу найімовірнішого місця забудови. Власне угода слугувала допомогою Литві з боку США диверсифікувати енергетичні джерела та забезпечити безпеку поставок.

Співпраця США з Естонією в енергетичній сфері видається дещо помірною у порівнянні із взаємовідносинами США-Литва, що пов'язано з нижчим ступенем залежності балтійської країни від імпорту енергоносіїв з-за кордону та достатніми обсягами внутрішніх запасів вуглеводнів у країні.

В 2011 р. між США та Естонією було підписано Угоду щодо розвитку співпраці у розробці сланців [16], яка передбачала плідну співпрацю між сторонами в політичній, комерційній та науковій сферах. У тому ж році потужний державний естонський енергетичний концерн Eesti Energia придбав велике родовище нафти сланцевих порід у американської компанії Oil Shale Exploration Company (OSEC) в штаті Юта. За попередніми оцінками родовище мало містити 2,6 млрд. барелів технічно досяжної нафти [17]. Проте в листопаді 2015 р. керівництво естонського концерну повідомило про відтермінування розвитку проекту з видобутку енергетичних ресурсів зі сланцевих порід та будівництво заводу на невизначений час через логістичні перепони [18].

Незважаючи на зменшення активності естонського енергетичного концерну в США, варто зазначити про невелику кількість прецедентів, коли амбіційна компанія менш розвинутої країни купує родовище в країні з передовими технологіями та планує досягти рентабельності у впроваджуваній економічній діяльності.

Співпраця між США та Латвією в енергетичній сфері базується на попередній масштабній двосторонній співпраці в галузі оборони та безпеки, кібербезпеці, партнерстві у рамках НАТО, торгівлі та інвестиціях, науково-технічному співробітництві. Латвія активно втілює стратегію національної безпеки, спрямовану на енергетичну диверсифікацію шляхом сприяння поновлювальних джерел енергії та енергоефективності. Помітна зацікавленість латвійських компаній у технологіях та співробітництві зі США у сфері генерації енергії з вітру та біомаси, а також переробки відходів як способу вирішення енергетичних та екологічних проблем [19].

Латвійський дослідник Рейніс Аболтінш вказує на помітне посилення двостороннього діалогу між США та Латвією, починаючи з 2010 р. Саме в травні 2010 р. спеціальний представник Державного Департаменту з питань енергетики в Євразійському регіоні Р.Морнінгстар провів зустріч із прем'єр-міністром Латвії В.Домбровскісом, у ході якої посадові особи обговорили перспективи співробітництва в енергетичній сфері [20, р.122]. Варто зазначити, що всі три послідовні уряди Латвії, очолювані прем'єр-міністром В.Домбровскісом із квітня 2009 р. зберігали високу активність у взаємодії зі США, які виступали одним із головних партнерів, хто сприяв прогресу Латвії у згаданому напрямі.

Політичний діалог між Латвією та США щодо енергетичного питання був посилений комерційними зв'язками та двосторонніми візитами представників бізнесу двох країн. Основна увага приділяється перспективам використання технологій зрідження біомаси, отриманню енергії з відходів та іншим перспективним проектам.

Висновки. Співпраця Сполучених Штатів з країнами-членами ЄС (Німеччиною, Польщею, Литвою, Естонією, Латвією) у сфері реалізації енергетичних інтересів не набула безперервно поступального характеру з урахуванням специфіки інтересів сторін, багатомірності співробітництва в енергетичній сфері, що зачіпає не тільки економічні, а й екологічні, соціальні й інші сфери; обереж-

ності європейської спільноти у сприйнятті тих інноваційних технологій в енергетичній сфері з боку США, які не співпадають повною мірою на сьогодні з інтересами країн-членів ЄС. Втім останнє десятиліття виявило позитивну тенденцію до розширення взаємодії між США і Німеччиною, Польщею, Литвою, Естонією, Латвією в енергетичній сфері, пов'язаною для залучених сторін із низкою переваг не тільки в енергетичній, а й у безпековій, економічній та геополітичній сферах.

Співробітництво сторін відбувається на сучасному етапі за кількома напрямками: міжнародний діалог на політичному рівні, а також міжнародне економічне співробітництво на рівні урядів та енергетичних компаній в сфері видобутку традиційних та альтернативних джерел енергії, розвитку енергетичної ефективності та торгівлі скрапленим природним газом. Європейські країни, які долучились до активної співпраці зі США, мають змогу запровадити ряд перспективних ініціатив в сфері енергетичної безпеки. Сполучені Штати у відносинах з країнами ЄС також прагнуть реалізувати власні енергетичні інтереси та здобути суттєві переваги, керуючись закріпленими стратегічним орієнтирам.

Подальшого дослідження потребуватиме співпраця США з іншими країнами ЄС для вироблення більш комплексної та всеохоплюючої оцінки інтенсивності співпраці США-ЄС у рамках реалізації енергетичних інтересів.

ЛІТЕРАТУРА

1. U.S. Department of State. U.S. Relations with Germany. Fact Sheet, November 5, 2015. [Electronic resource]. — Mode of access: <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/3997.htm>
2. U.S. Energy Information Administration. 2011 World Shale Gas Resources: An Initial Assessment of 14 Regions Outside the United States. [Electronic resource]. — Mode of access: http://www.eia.gov/analysis/studies/worldshalegas/archive/2011/pdf/fullreport_2011.pdf
3. U.S. Energy Information Administration. 2013 Technically Recoverable Shale Oil and Shale Gas Resources: An Assessment of 137 Shale Formations in 41 Countries Outside the United States [Electronic resource]. — Mode of access: http://www.eia.gov/analysis/studies/worldshalegas/archive/2013/pdf/fullreport_2013.pdf
4. Eurostat. Newsrelease 9 February 2015. Energy consumption in the EU down to its early 1990s level [Electronic resource]. — Mode of access: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/6614030/8-09022015-AP-EN.pdf/4f054a0a-7e59-439f-b184-1c1d05ea2f96>
5. Naumann M. ExxonMobil in Europe's Shale Gas Fields: Quitting Early or Fighting it Out? / M.Naumann, A. Philippi // Journal of European Management & Public Affairs Studies. — 2014. — Vol.1, No.2, — P. 31-38.
6. Germany Sets Very High Bar for Fracking (2015, April 1). Reuters. [Electronic resource]. — Mode of access: <http://www.reuters.com/article/2015/04/01/us-germany-fracking-idUSKBN0MS3PE20150401# UYX b6mflW3BEP i8z.97>
7. Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Poland. Poland-US Bilateral Relations [Electronic resource]. — Mode of access: http://www.mfa.gov.pl/en/foreign_policy/other_continents/north_america/bilateral_relations/test3?channel=www
8. Sakmar S.L. The Global Shale Gas Initiative: Will the United States Be the Role Model for the Development of Shale Gas Around the World? / S.L. Sakmar // University of San Francisco Law Research Paper. — 2011. —N 27. — P. 369-416.

9. U.S. Department of State. United States-Poland Memorandum of Understanding on Cooperation in Clean and Efficient Energy [Electronic resource]. — Mode of access: <http://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2011/03/157600.htm>
10. U.S. Energy Information Administration. 2013 Technically Recoverable Shale Oil and Shale Gas Resources: An Assessment of 137 Shale Formations in 41 Countries Outside the United States [Electronic resource]. — Mode of access: http://www.eia.gov/analysis/studies/worldshalegas/archive/2013/pdf/fullreport_2013.pdf
11. Smith K. Bringing Energy Security to East Central Europe. Washington, DC: Center for Strategic & International Studies, 2010. — 25 p.
12. U.S.-Lithuania Joint Press Release on Energy Security Cooperation (2011). [Electronic resource]. — Mode of access: http://vilnius.usembassy.gov/pr_070811.html
13. Енергетична безпека: важливий чинник міжнародної безпеки (2013, 9 вересня) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.nato.int/cps/uk/natohq/news_102919.htm?selectedLocale=uk
14. Ivanauskas V. The Prospects of the Relationship of Lithuania and the United States of America / V. Ivanauskas, L.Kasčiūnas, S.Klimanskis et al. — Vilnius: Eastern Europe Studies Centre, 2014. — 45 p. [Electronic resource]. — Mode of access: http://www.eesc.lt/uploads/news/id704/Prospects_Relationship_LTUandUSA.pdf
15. The United States Awards a Grant to Promote Energy Security in Lithuania (2008) [Electronic resource]. — Mode of access: <https://vilnius.usembassy.gov/policy/us--lithuanian-relations/the-united-states-awards-a-grant-to-promote-energy-security-in-lithuania.html>
16. Fact Sheet: The United States and Estonia — NATO Allies and Global Partners. (2014, September 3) [Electronic resource]. — Mode of access: <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/09/03/fact-sheet-united-states-and-estonia-nato-allies-and-global-partners>
17. Meverick T. The “Always Fuel” of the Future — Kerogen. Wall Street Daily. — 2015. — June 17 [Electronic resource]. — Mode of access: <http://www.wallstreetdaily.com/2015/06/17/kerogen-oil-shale-estonia/>
18. Energiekonzern state of Estonia stopped a shale project in the USA. [Electronic resource]. — Mode of access: <http://freenews.xyz/2015/11/04/energiekonzern-state-of-estonia-stopped-a-shale-project-in-the-usa/>
19. Fact Sheet: The United States and Latvia — NATO Allies and Global Partners. (2014, September 3) [Electronic resource]. — Mode of access: <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/09/03/fact-sheet-united-states-and-latvia-nato-allies-and-global-partners>
20. Āboltiņš R. U.S. — Latvian Energy Cooperation / R.Āboltiņš // Latvia and the United States: A New Chapter in the Partnership / Editor I. Idans. — Riga: Centre for East European Policy Studies, 2012. — P. 121-133.

REFERENCES

1. U.S. Department of State. *U.S. Relations with Germany*. Fact Sheet, November 5, 2015. Retrieved from <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/3997.htm>
2. U.S. Energy Information Administration. *2011 World Shale Gas Resources: An Initial Assessment of 14 Regions Outside the United States*. Retrieved from http://www.eia.gov/analysis/studies/worldshalegas/archive/2011/pdf/fullreport_2011.pdf
3. U.S. Energy Information Administration. *2013 Technically Recoverable Shale Oil and Shale Gas Resources: An Assessment of 137 Shale Formations in 41 Countries Outside the United States*. Retrieved from http://www.eia.gov/analysis/studies/worldshalegas/archive/2013/pdf/fullreport_2013.pdf

4. Eurostat. Newsrelease 9 February 2015. *Energy consumption in the EU down to its early 1990s level*. Retrieved from <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/6614030/8-09022015-AP-EN.pdf/4f054a0a-7e59-439f-b184-1c1d05ea2f96>
5. Naumann, M., & Philippi, A. (2014). ExxonMobil in Europe's Shale Gas Fields: Quitting Early or Fighting it Out? *Journal of European Management & Public Affairs Studies, Vol.1(2)*, 31-38.
6. Germany Sets Very High Bar for Fracking (2015, April 1). *Reuters*. Retrieved from <http://www.reuters.com/article/2015/04/01/us-germany-fracking-idUSKBN0MS3PE20150401#UYXb6mflW3BEPi8z.97>
7. *Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Poland. Poland-US Bilateral Relations*. Retrieved from http://www.mfa.gov.pl/en/foreign_policy/other_continents/north_america/bilateral_relations/test3?channel=www
8. Sakmar, S.L. (2011). The Global Shale Gas Initiative: Will the United States Be the Role Model for the Development of Shale Gas Around the World? *University of San Francisco Law Research Paper, 27*, 369-416.
9. U.S. Department of State. *United States-Poland Memorandum of Understanding on Cooperation in Clean and Efficient Energy*. Retrieved from <http://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2011/03/157600.htm>
10. U.S. Energy Information Administration. *2013 Technically Recoverable Shale Oil and Shale Gas Resources: An Assessment of 137 Shale Formations in 41 Countries Outside the United States*. Retrieved from http://www.eia.gov/analysis/studies/worldshalegas/archive/2013/pdf/fullreport_2013.pdf
11. Smith, K. (2010). *Bringing Energy Security to East Central Europe*. Washington, DC: Center for Strategic & International Studies.
12. *U.S.-Lithuania Joint Press Release on Energy Security Cooperation (2011)*. Retrieved from http://vilnius.usembassy.gov/pr_070811.html
13. *Energetic security: important factor of international security* (2013, September 9) [Electronic resource]. — Mode of access: http://www.nato.int/cps/uk/natohq/news_102919.htm?selectedLocale=uk (in Ukr.).
14. Ivanauskas, V., Kasčiūnas, L., & Klimanskis, S. et al. (2014). *The Prospects of the Relationship of Lithuania and the United States of America*. Vilnius: Eastern Europe Studies Centre. Retrieved from http://www.eesc.lt/uploads/news/id704/Prospects_Relationship_LTUandUSA.pdf
15. *The United States Awards a Grant to Promote Energy Security in Lithuania* (2008). Retrieved from <https://vilnius.usembassy.gov/policy/us---lithuanian-relations/the-united-states-awards-a-grant-to-promote-energy-security-in-lithuania.html>
16. Fact Sheet: *The United States and Estonia — NATO Allies and Global Partners* (2014, September 3). Retrieved from <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/09/03/fact-sheet-united-states-and-estonia-nato-allies-and-global-partners>
17. Meverick, T. (2015, June 17). The “Always Fuel” of the Future — Kerogen. *Wall Street Daily*. Retrieved from <http://www.wallstreetdaily.com/2015/06/17/kerogen-oil-shale-estonia/>
18. *Energiekonzern state of Estonia stopped a shale project in the USA*. Retrieved from <http://freenews.xyz/2015/11/04/energiekonzern-state-of-estonia-stopped-a-shale-project-in-the-usa/>
19. Fact Sheet: *The United States and Latvia — NATO Allies and Global Partners*. (2014, September 3). Retrieved from <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/09/03/fact-sheet-united-states-and-latvia-nato-allies-and-global-partners>
20. Āboltiņš, R. (2012). U.S. — Latvian Energy Cooperation. In I. Idans (Ed.), *Latvia and the United States: A New Chapter in the Partnership* (pp. 121-133). Riga: Centre for East European Policy Studies.